

Jagna Pogačnik

Ivana Simić Bodrožić – Hotel Zagorje

Profil, Zagreb 2010.

Postoje knjige kod čijeg (pr)ocjenjivanja jednostavno nisu dovoljni samo oni alati koje kritičar obično koristi, a jedna od takvih svakako je «Hotel Zagorje» Ivane Simić Bodrožić. Nešto slično dogodilo se potpisnici ovoga teksta, a možda i nekome drugome, prije sada već dosta godina, daleke 1997., kada je Ratko Cvetnić objavio svoj «Kratki izlet», knjigu koja svakako nije bila savršena u svim svojim izvedbenim detaljima, ali nakon čijeg se čitanja konačno moglo reći – napokon! – i zapisati ponešto više ili manje pametno o tome kako je književnost koja tematizira Domovinski rat ipak dobila svojeg artikuliranog pisca. Puno je godina prošlo i na tom su se književnom terenu okušali mnogi, većina od njih poskliznula se na glatkom i neravnom terenu ili izgubila u šumi u kojoj je vrlo lako zalutati na stranputice političkog pamfleta, domoljubnog zanovijetanja, patetike i crno-bijelog shvaćanja stvarnosti. Jer, kako to obično biva, od velike teme jako je teško napraviti i veliku literaturu.

Upravo ovog posljednjeg više nego dobro u hrvatskoj su književnosti posljednjih godina svjesne dvije spisateljica, Maša Kolanović i Ivana Simić Bodrožić. Shvativši kako početni zamah ne smije biti preambiciozan i kako glavna nakana proze koju pišu ne treba biti megalomanska, te su dvije spisateljice pokazale kako se pisati o teškoj temi kao što je ona proizašla iz rata najbolje može – pišući o sebi, kroz 'malu' priču u kojoj individualna sudbina postaje simbolom kolektivnih nedaća, tuga, na kraju krajeva i povijesti, ma kako to gordo zvuči. I dok je Zagrepčanka Maša Kolanović u svojem romanu «Sloboština Barbie» (2008) pisala o ratu iz pozicije djevojčice koja ga doživljava iz relativno mirnodopske pozadine, gdje još uvijek ima vremena i mjesta za dječju igru popularnim lutkama, ipak oskrnavljenu, ali i nadopunjenu teškim temama vremena u kojem se ona odvija, priča «Hotela Zagorje» rođene Vukovarke Ivane Simić Bodrožić, dakako, premrežena je posve drugim motivima i stilskim postupcima, strašnija je i 'teža' jer u sebi sadrži traumu gubitka oca i prognaničkog iskustva. Ta dva različita iskustva - jedno u kojem se rat manifestira kao sirena za zračnu opasnost koja prekida dječju igru u jednom zagrebačkom kvartu i drugo u kojem je rat veliki i strašni rez u životu djevojčice nakon kojeg njezin svijet nema više nijednu poznatu nijansu – jedno s drugim zapravo i nemaju neke velike veze, osim što ih povezuje isto vrijeme odrastanja, no u literarnom smislu ta dva romana funkcioniraju gotovo kao sestre blizanke. Predstavljaju, naime, pametno i literarno relevantno zaokruživanje jedne prozne dionice, premda im početna ambicija sigurno nije bila upravo takva. Dvije autorice, suverene u onome što žele

isripovijedati, ali i kako to učiniti, potukle su do koljena sve one pripovjedače na čijim su se stranicama knjiga izmjenjivale čitave vojske i mijenjali svjetovi, esejiziralo i polemiziralo i željelo biti jako pametno. Kolanović i Simić Bodrožić, sasvim suprotno, ostale su sasvim svoje i u svojoj priči, djevojčice pred čijim se očima odvijaju tektonske promjene koje možda ne razumiju, ali svakako osjećaju.

«Hotel Zagorje» Ivane Simić Bodrožić, do sada poznate kao talentirane pjesnikinje nove generacije, gotovo odmah nakon izlaska postao je književni hit u pravom smislu riječi; o njegovom postojanju svjedoče kako ljestvice čitanosti, tako i kuloarski razgovori stručnih i manje stručnih krugova u kojima je taj roman postao glavnom temom, a sama je autorica gotovo preko noći postala nešto kao 'opinion maker-ica' privlačna medijima svih boja i predznaka. Za razliku od sličnih medijskih slučajeva, Ivana Simić Bodrožić za sve to što ju je snašlo doista ima - pokriće u tekstu. «Hotel Zagorje» doista jest njezina proživljena priča u kojoj čitamo o njezinom odlasku iz rodnog Vukovara, traumatičnom prognaničkom iskustvu nje, njezine majke i brata, traumi zbog ubojstva oca, jednog od 'nestalih' vukovarskih branitelja ubijenih na Ovčari, njihovoj borbi za vlastiti krov nad glavom i odrastanju u takvim uvjetima. Priča je to toliko tragična, proživljena i vrijedna svakog suosjećanja, sasvim dovoljna za jedan roman, no u ovom slučaju spojena s pripovjedačkim talentom koji joj nije dozvolio da je imalo razvodnji i ostane na razini 'samo' svjedočanstva.

Priča započinje u trenutku kad pripovjedačica, tada devetogodišnja djevojčica, iz Vukovara, skupa s drugom djecom, odlazi na more i to planirano kraće putovanje pretvara se u put bez povratka jer znamo kako su se stvari odvijale nakon ljeta 1991. Birajući infantilnu pripovjedačku poziciju, Ivana Simić Bodrožić otvara mogućnosti da sve o čemu piše doista promatra dječjim, kasnije djevojačkim očima, pa mnoge stvari danas možda i ne izgledaju onakvima kako se o njima pripovijeda, ali one su isripovijedane onako kako su ostale zapamćene u očima pripovjedačice. Nakon što joj se pridruže majka i brat započinje njihov turoban prognanički život koji se manifestira konstantnim čekanjem – očeva povratka, dobivanja stana, kasnije vijesti o nestalom ocu. Nakon početnog šoka zbog situacije u kojoj su se našli, taj će se život odvijati između dobropoznatih koordinata – prognaničkog geta u Kumrovečkom Hotelu Zagorje, nerazumijevanja čak i šikaniranja onih 'drugih' (Zagrepčana, Zagoraca, čak i Talijana), beskonačnih pisama koje njezina obitelj upućuje na nadležne adrese kako bi riješila stambeno pitanje – dakle onih koordinata koje čine život djevojčice koja se ne prilagođava svijetu oko sebe jednostavno zato što sve to skupa nije njezin izbor i zbog toga što je preko noći ostala jednostavno bez svega. Takvo pripovijedanje, u kojem se nimalo ne koristi metodom 'naknadne pameti', dakako, donosi i neke dijelove koji danas mogu djelovati

politički nekorektno, uronjene u prevladavajuću ideologiju ranih devedesetih, no roman Ivane Simić Bodrožić ne pretendira na sveobuhvatnu sliku svijeta i ne teži problematiziranju i tumačenju povijesti, već jednostavno donosi iskrenu priču u kojoj se dosljedno drži odabrane perspektive pripovijedanja. Ima u svemu tome mnogo trenutaka u kojima će se čitatelj postidjeti, možda i uvrijediti, pročitati će on u «Hotelu Zagorje» i mnoge epizode nedavne prošlosti koje nikome ne služe na čast, no takvo nelakirano i nerevidirano tematiziranje vlastite prošlosti provedeno je dosljedno i bez škripanja po šavovima. Pripovjedačica će, bez patetike i s mnoštvom detalja, ispričati priču u kojoj kratkim i ritmiziranim (gotovo pjesničkim) rečenicama gradi priču koja se bazira na tri vrlo važne i u romanu ravnopravne linije pripovijedanja koje se gotovo neprimjetno isprepleću u čvrstom tkivu romana. Prva je ona koja tematizira prognaništvo i u kojoj čitamo sve one elemente očaja i bezizlaznosti koji nastaju iz posvemašnje neukorijenjenosti u novi egzistencijalni prostor, nerazumijevanja onih koji u takvoj situaciji postaju 'domaćini' i očaja zbog svega onoga što ih je snašlo. Preko noći ostati bez vlastitog doma i vlastitog oca, dakako, ona je vrsta traume u kojoj jednostavno djevojčici i ne preostaje drugo do pojednostavljuvanje kategorija krivnje i žrtve (pa je stoga posve razumljivo da je «Tuđman buono», a Tito ne, kao i Srbi, kao i Zagrepčani, Zagorci, kolege iz elitne zagrebačke gimnazije svedeni na «Lane i Borne», čak i parmezan koji pripovjedačici u Italiji jednostavno smrdi). Druga je pripovjedna dionica ona koja tematizira pripovjedačinu obitelj, njihove međusobne odnose, definitivno narušene i odjednom promijenjene upravo zbog toga što u njihovoj obitelji odjednom nedostaje jedan član, a kulise oko njih promijenjene su do neprepoznatljivosti. U toj se dionici odvija borba za stan, nadopunjena dokumentarističkim dijelovima 'stvarnih' pisama koje brat šalje nadležnim komisijama, referentima, čak i Predsjedniku Republike i u tome se dijelu roman transformira u nenametljivu kritiku društva i svojevrsnu studiju mentaliteta, nadopunjenu portretima pomno odabranih likova. Treća je dionica, bez koje čitav roman i ne bi bio ono što jest, u svakom slučaju ne toliko iznijansirana i literarno relevantna priča, ona koja se tiče pripovjedačicina (ženskog) odrastanja i sazrijevanja koje se neminovno događa, bez obzira na traumatsku situaciju u kojoj se našla. Pripovjedačica, naime, unutar odabrane pripovjedačke pozicije odrasta, postaje mlada žena koja sklapa prijateljstva, zaljubljuje se i traži male, ali propusne pukotine izgrađivanja svoga vlastitog identiteta. Kad u njezinu životu osim prognaničkih sobičaka, majčinih suza i bratova nerazumijevanja počnu ulaziti tipični mladalački motivi, kao što su prva cigareta, prvo pijanstvo, prvi pravi poljubac, Nirvana i Marte, priča Ivane Simić Bodrožić započinje dobivati i kakve-takve signale izlaska ili barem odmaka od traumatskoga stanja. Roman je također nadopunjen epizodama iz prošlosti koja se

u kratkim i jasnim flashbackovima pojavljuje pred očima pripovjedačice, senzibilizirane za dobro i detaljno pamćenje, čime se uobličavaju kratki i dojmljivi štikleci mirnodopskog, vukovarskog života. U tome kontekstu najdomljivija je svakako središnja epizoda sna očeva ubojstva na Ovčari, izvedena literarno besprijekorno, smještena na pravo mjesto i toliko strašna u svojoj 'stvarnosnoj' varijanti, da može biti smještena samo u noćnu moru.

«Hotel Zagorje» talentirane Ivane Simić Bodrožić svakako je 'događaj' u kontekstu suvremene domaće proze i nije slučajno što je kao takav već prepoznat od publike i tzv. stručne javnosti. No, u konkretnom slučaju puno je važnije i divljenja vrijedno to što je jedna mlada žena, usto i spisateljica, svoju vlastitu traumu, koju je doživjela kao kolateralna i nevina žrtva jednog strašnog vremena, uspjela uobličiti u literarni tekst s kojim svatko od nas može korespondirati. Sa stidom, suosjećanjem ili identifikacijom, uopće nema veze.